«КАЗАРХЕОЛОГИЯ»
жауапкершілігі шектеулі серіктестігі
товарищество с ограниченной возможностью

«Көпес Ғабдырасылдың үйі, сәулетші Б. Сәтбаев, XIX ғасырдың соңы»
жергілікті маңызы бар тарих және мәдениет ескерткіші бойынша
ТАРИХИ-МӘДЕНИ САРАПТАМА ҚОРЫТЫНДЫСЫ

ЗАКЛЮЧЕНИЕ
ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ
по памятнику истории и культуры местного значения
«Дом купца Габдурасыла, архитектор Б. Сатбаев, конец XIX века»

АЛМАТЫ – 2025

1) Заңды тұлғаның атауы және ілеспе ақпарат: Тарихи-мәдени сараптаманың қорытындысын «Казархеология» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі *(бұдан әрі – «Казархеология» ЖШС)* әзірледі. БСН-050740008574. Электрондық пошта: kazarcheology@mail.ru.

Тарихи-мәдени сараптаманың қорытындысы Қазақстан Республикасының «Тарихи-мәдени мұра объектілерін қорғау және пайдалану туралы» Заңының 36-бабы 1-тармағының 3)-тармақшасына сәйкес «ШҚО мәдениет басқармасы» Шығыс Қазақстан облыстық тарихи-мәдени мұраны қорғау мекемесі» КММ және ЖШС «Казархеология» арасындағы 2025 жылғы 24 сәуірдегі № 19 шарт негізінде әзірленді.

Қазақстан Республикасының «Тарихи-мәдени мұра объектілерін қорғау және пайдалану туралы» Заңының 36-бабының 2-тармағына сәйкес тарихи-мәдени сараптаманы тарихи-мәдени мұра объектілерін қорғау және пайдалану саласындағы қызметті жүзеге асыратын, тарих және мәдениет ескерткіштерінде ғылыми-реставрациялау жұмыстарын және (немесе) археологиялық жұмыстар жүзеге асыру жөніндегі қызметке ***лицензиясы*** бар, сондай-ақ Қазақстан Республикасының ғылым туралы заңнамасына сәйкес ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектісінің ***аккредитациясына*** ие жеке және заңды тұлғалар жүргізеді,.

«Казархеология» ЖШС-і:

- Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігі 2023 жылы 5 мамырдағы № 22020165 берген тарих және мәдениет ескерткіштерінде және (немесе) археологиялық жұмыстарда ғылыми-реставрациялау жұмыстарын жүзеге асыру жөніндегі қызметке лицензиясы;
- Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің ғылыми және ғылыми-техникалық қызмет субъектісін аккредиттеу туралы 2020 жылғы 28 сәуірдегі № 006098 куәлігіне ие.

2) Тарихи-мәдени сараптама объектісінің атауы: ШҚО, Зайсан қаласы, Шаймерден көшесі, 5 мекенжайында орналасқан «Көпес Ғабдырасылдың үйі, сәулетші Б. Сәтбаев, XIX ғасырдың соңы» ескерткіші.

Шығыс Қазақстан облысының жергілікті маңызы бар тарих және мәдениет ескерткіштерінің мемлекеттік тізімінің 43-тармағына сәйкес «Көпес Ғабдырасылдың үйі, сәулетші Б. Сәтбаев, XIX ғасырдың соңы» жергілікті маңызы бар тарих және мәдениет ескерткіші мәртебесіне ие.

3) Тарихи-мәдени сараптаманың мәні мен мақсаттары: 2025 жылғы мамыр айындағы жағдай бойынша «Көпес Ғабдырасылдың үйі,

сәулетші Б. Сәтбаев, XIX ғасырдың соңы» ескерткішінің тарихи-мәдени маңыздылығын айқындау.

Сараптаманың мақсаты объектінің өзекті жай-күйін белгілеу және оның тарих және мәдениет ескерткіші мәртебесіне сәйкестігі болып табылады.

4) Тарихи-мәдени сараптама объектісіне қатысты зерделенген ғылыми және басқа да құжаттар мен материалдардың тізбесі (библиография):

1. Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 26 желтоқсандағы «Тарихи-мәдени мұра объектілерін қорғау және пайдалану туралы» Заңы.

2. Шығыс Қазақстан облысы әкімдігінің 2023 жылғы 6 желтоқсандағы № 257 «Шығыс Қазақстан облысының жергілікті маңызы бар тарих және мәдениет ескерткіштерінің мемлекеттік тізімін бекіту туралы» қаулысы *(мемтіркеу. № 8927-16)*.

3. «Тарихи-мәдени сараптама жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрінің 2020 жылғы 21 сәуірдегі № 99 бұйрығы.

4. Шығыс Қазақстан облысының сәулет және монументалды ескерткіштерінің жинағы.- Өскемен: мәдениет пен өнерді қолдаудың мемлекеттік қоры.- 2005.- карталар, ил.-36 бет.

5) Тарихи-мәдени сараптама объектісінің әр ракурстан фотосуреттері (оңтүстік-солтүстік-батыс-шығыс), сонымен қатар тарихи-мәдени сараптама объектісінің тарихи элементтері мен бөлшектерінің ерекшеліктерін көрсететін фотосуреттер:

Қосымшаларды *қарау*.

6) Тарихи-мәдени сараптама объектісіне қатысты ғылыми және өзге құжаттар мен материалдарды зерделеу негізінде тарихи-мәдени сараптама объектісінің тарихи-мәдени маңыздылығы мен оның сақталу деңгейі немесе олардың жоқтығы толық баяндалған еркін нұсқадағы тарихи-мәдени сараптама қорытындысының мәтіні

Ғабдурасылдың Зайсандағы үйі - халық сәулетшісі Баязит Сәтбайұлы салған XIX ғасырдың соңындағы тарихи ғимарат. Бұл ғимарат қала құрылысы мен сәулет ескерткіші болып табылады және Шаймардан көшесі, 15 мекен-жайында орналасқан.

Өкінішке орай, Ғабдурасыл үйінің құрылысында пайдаланылған стиль мен материалдар туралы нақты ақпарат жоқ. Ғабдурасыл үйі, Сатбайұлы салған басқа ғимараттарға ұқсас, Зайсан архитектуралық мұрасының маңызды бөлігі болып табылады және XIX ғасырдың аяғы

мен XX ғасырдың басындағы аймақтың мәдени және тарихи дамуының дәлелі болып табылады.

Үй жеке меншікте. Оның жағдайы нашар болғандықтан, ғимарат пайдаланылмайды және иелері көрші үйде тұрады. Нысан қазіргі уақытта қойма ретінде пайдаланылады. Оның оң жағы қатты бұзылған. Иелері ескерткішті сатуға ниетті.

Сәулеттік-көркемдік мәнерлілігі

Зайсан қаласында айтылғандай, Баязит Сәтбаевтың сәулет жобасы бойынша салынған көптеген объекттер, әкімшілік ғимараттар да, тұрғын үйлер де бар. Оның жұмысы жоғары сапалы және көркемдік мәнерлілігімен ерекшеленді. Ол дәстүрлі архитектуралық стильде орындалған, Баязит Сәтбаевтың өзіне тән жұмысы. Ғимарат бір қабатты және шатыры қаңылтырмен жабылған. Мәнерлі екі сатылы карнизі, мұнаралары бар, декорларымен ерекшеленетін терезе саңылаулары бар үй.

Техникалық жағдайы және сақталу дәрежесі

Бүгінгі таңда ескерткіш сақталуы төмен дәрежеде. 2015 жылы жасалған объектінің паспорты мен есепке алу карточкасы 2005 жылы шығарылған Шығыс Қазақстан облысының сәулет және монументалды ескерткіштерінің жинағынан алынған мәліметтерді қайталайды. Бұл аталған құжаттар ескерткіштің жасалған кезеңдегі өзекті жай-күйін ескермей ресімделгенін растайды.

Осыған байланысты ескерткіштің сыртқы түрінің өзгеру барысын қадағалау қиын және осы орайда негізінен тек бүгінгі күнг жағдайына ғана сүйенуге тура келеді. Ғимараттың қабырғалары қосылған жерлері ажырап жатыр. Сондай-ақ, дереккөздер ғимараттың іргетассыз салынғанын атап өткен және осы орайда бұл аспектінің оның өзімен қатар салынған көптеген ғимараттармен салыстырғанда тез бұзылуына әсер етуі ықтимал. Суағарлар істен шығуына орай ұзақ уақыт барлық жаңбыр суы іргеге құйылып, оның астын шайып отырған сияқты. Осылайша, ғимараттың одан әрі жойыла түсуі мүмкін.

Қорытынды және ұсыныстар

Оның жойылу дәрежесін ескерсек, оның жағдайын жақсарту мүмкіндігі жоқ.

Осыған байланысты оның тарих және мәдениет ескерткіші ретіндегі мәртебесін сақтаудың орындылығы туралы мәселені тарихи-мәдени мұра объектілерін қорғау және пайдалану жөніндегі уәкілетті органның жанындағы консультативтік-кеңесші органның қарауына шығару орынды болар еді.

1) Наименование юридического лица и сопутствующая информация:

Заключение историко-культурной экспертизы разработано товариществом с ограниченной ответственностью «Казархеология» *(далее – ТОО «Казархеология»)*. БИН – 050740008574. Электронная почта: kazarcheology@mail.ru.

Заключение историко-культурной экспертизы разработано в соответствии с подпунктом 3 пункта 1 статьи 36 Закона Республики Казахстан «Об охране и использовании объектов историко-культурного наследия» на основании договора от 24 апреля 2025 года № 19 между КГУ «Восточно-Казахстанское областное учреждение по охране историко-культурного-наследия» Управления культуры ВКО и ТОО «Казархеология».

В соответствии с пунктом 2 статьи 36 Закона Республики Казахстан «Об охране и использовании объектов историко-культурного наследия», историко-культурную экспертизу проводят физические и юридические лица, осуществляющие деятельность в сфере охраны и использования объектов историко-культурного наследия, имеющие ***лицензию*** на деятельность по осуществлению научно-реставрационных работ на памятниках истории и культуры и (или) археологических работ, а также ***аккредитацию*** субъекта научной и (или) научно-технической деятельности в соответствии с законодательством Республики Казахстан о науке.

ТОО «Казархеология» имеет:

- лицензию на деятельность по осуществлению научно-реставрационных работ на памятниках истории и культуры и (или) археологических работ, выданную Министерством культуры и информации Республики Казахстан № 22020165 от 5 мая 2023 года;
- свидетельство об аккредитации субъекта научной и научно-технической деятельности от Комитета науки Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан под № 006098 от 28 апреля 2020 года.

2) Наименование объекта историко-культурной экспертизы: здание «Дом купца Габдурасыла, архитектор Б. Сатбаев, конец XIX века», находящегоя по адресу: ВКО, город Зайсан, улица Шаймардана, 15.

В соответствии с пунктом 43 Государственного списка памятников истории и культуры местного значения Восточно-Казахстанской области «Дом купца Габдурасыла, архитектор Б. Сатбаев, конец XIX века» имеет статус памятника истории и культуры местного значения.

3) Предмет и цели историко-культурной экспертизы: определение историко-культурной значимости «Дом купца

Габдурасыла, архитектор Б. Сатбаев, конец XIX века» по состоянию на май месяц 2025 года.

Целью экспертизы является установление актуального состояния объекта и соответствие его статусу памятника истории и культуры.

4) перечень изученных научных и других документов и материалов (библиография), касающихся объекта историко-культурной экспертизы:

1. Закон Республики Казахстан «Об охране и использовании объектов историко-культурного наследия» от 26 декабря 2019 года.

2. Постановление Восточно-Казахстанского областного акимата от 6 декабря 2023 года № 257 *(госрег. № 8927-16)* «Об утверждении Государственного списка памятников истории и культуры местного значения Восточно-Казахстанской области».

3. Приказ Министра культуры и спорта Республики Казахстан от 21 апреля 2020 года № 99 «Об утверждении Правил проведения историко-культурной экспертизы».

4. Свод архитектурных и монументальных памятников Восточно-Казахстанской области.- Усть-Каменогорск: Государственный фонд поддержки культуры и искусства.- 2005.- карты, ил.-стр. 168.

5. Портал «История Казахстана»: старый и новый Зайсан.

5) Фотографии объекта историко-культурной экспертизы с разных ракурсов (юг-север-запад-восток), а также фотографии фиксирующие особенности исторических элементов и деталей объекта историко-культурной экспертизы:

Смотреть в приложении.

6) текст заключения историко-культурной экспертизы в произвольной форме, подготовленный на основе изучения научных и других документов и материалов, касающихся объекта историко-культурной экспертизы с подробным изложением историко-культурной значимости объекта историко-культурной экспертизы и степени его сохранности либо об их отсутствии

Дом Габдурасыла в Зайсане — историческое здание конца XIX века, построенное народным архитектором Баязитом Сатбайулы. Это сооружение является памятником градостроительства и архитектуры и расположено по адресу улица Шаймардана, 15.

К сожалению, конкретная информация о стиле и материалах, использованных в строительстве дома Габдурасыла в доступных источниках отсутствует.

Дом Габдурасыла, как и другие здания, построенные Сатбайулы, представляет собой важную часть архитектурного наследия Зайсана и служит свидетельством культурного и исторического развития региона в конце XIX-начале XX века.

Дом находится в частной собственности. Из-за его плохого состояния здание не используется и хозяева живут в соседнем доме. Объект в настоящее время используется как кладовая. Его правая часть сильно разрушена. Хозяева намерены продать памятник.

Архитектурно-художественная выразительность

Как уже отмечалось в городе Зайсан множество объектов, построенных по архитекторному проекту Баязита Сатбаева, как административных зданий, так и жилых домов.

Его работы отличались высоким качеством и художественной выразительностью. Оно выполнено в традиционном архитектурном стиле, является характерной работой Баязита Сатпаева.

Здание представляет из себя одноэтажной здание и крыша покрыта кровельной жестью. Дом с богатым двуступенчатым карнизом, с башенками, с оконными проемами с богатым декором.

Техническое состояние и степень сохранности

На сегодняшний день памятник в плохой сохранности. Паспорт и учетная карточка объекта, составленные в 2015 году дублируют сведения из Свода архитектурных и монументальных памятников Восточно-Казахстанской области, изданного в 2005 году.

Это подтверждает, что данные документы были оформлены без учета актуального состояния памятника на период их составления. В этой связи трудно отслеживать ход изменения облика памятника и на сегодняшний день можно фиксировать его действующее состояние и опираться на них.

На стыках стены здания отходят. Также в источниках указывается, что здание построено без фундамента и возможно это также повлияло его сравнительно скорейшему разрушению в отличие от многих зданий, построенных одновременно. Водостоки давно не работают и в этой связи вся дождевая вода уходит вниз смывая основу без фундамента. И таким образом, дальнейшее разрушение неизбежно.

Заключение и рекомендации

Учитывая степень его разрушения его состояние не подлежит воссозданию. В этой связи стало бы уместным вынести вопрос о целесообразности сохранения его статуса как памятника истории и культуры на рассмотрение консультативно-совещательного органа при уполномоченном органе по охране и использованию объектов историко-культурного наследия.

Ескерткіштің бүгінгі күнгі жағдайы
Сегодняшнее состояние памятника

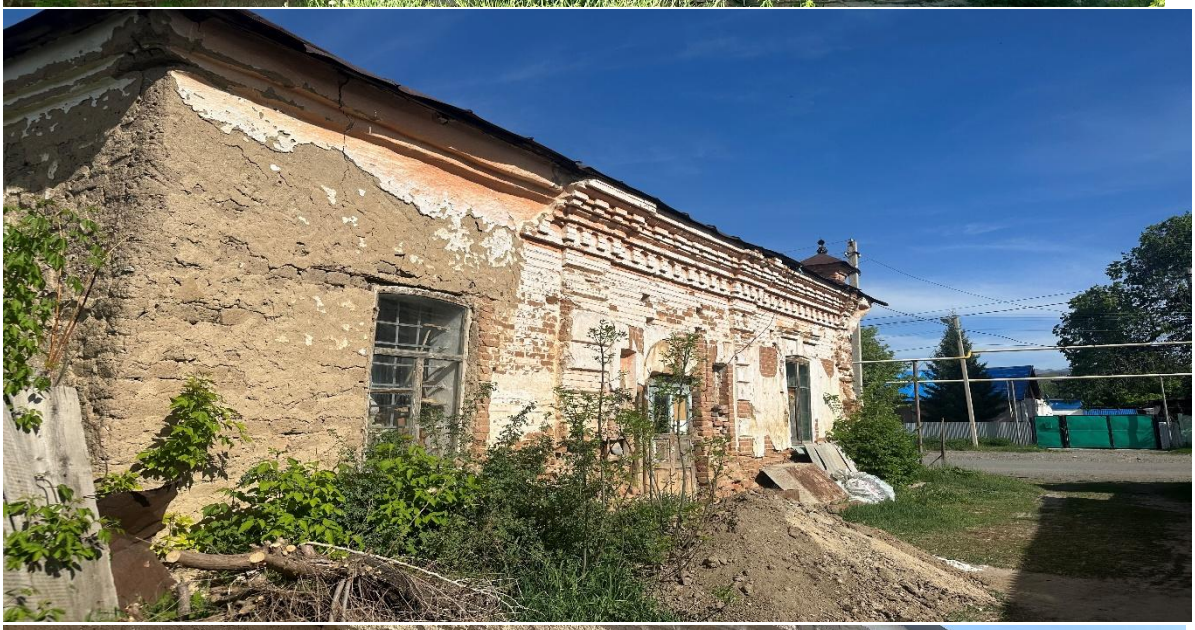

ТАРИХ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТ ЕСКЕРТКІШІНІҢ ПАСПОРТЫ
ПАСПОРТ ПАМЯТНИКА ИСТОРИИ И КУЛЬТУРЫ

<table>
<tr><td>1.</td><td>Ескерткіштің атауы
Наименование памятника</td><td colspan="5">Көпес Ғабдырасылдың үйі, сәулетші Б. Сәтбаев
Габдурасыла, купца, дом, архитектор Б. Сатбаев</td></tr>
<tr><td>2.</td><td>Ескерткіштің хронологиясы
Хронология памятника</td><td colspan="5">XIX ғасырдың соңы
конец XIX века</td></tr>
<tr><td rowspan="2">3.</td><td rowspan="2">Ескерткіштің түрі
Вид памятника</td><td>Археология
Археология</td><td>Қала құрылысы және сәулет
Градостроительства и архитектуры</td><td>Ансамбльдер мен кешендер
Ансамбли и комплексы</td><td>Киелі объектілер
Сакральныеобъекты</td><td>монументтік өнер құрылыстары
Сооружениямонументальногоискусства</td></tr>
<tr><td></td><td>+</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">4.</td><td rowspan="2">Ескерткіштің санаты
Категория памятника</td><td colspan="2">Памятник истории и культуры международного значения</td><td colspan="2">Памятники истории и культуры республиканского значения</td><td>Памятники истории и культуры местного значения</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td><td>+</td></tr>
<tr><td></td><td>ескерткішке мәртебе берілген бұйрықтың/қаулының күні және №
№ и дата приказа/постановления, которым памятнику придан статус</td><td colspan="5"></td></tr>
<tr><td>5.</td><td>Ескерткіштің орналасқан жері
Месторасположение памятника</td><td colspan="5">Зайсан қаласы, Шаймардан көшесі, 15
город Зайсан, улица Шаймардана, 15</td></tr>
<tr><td>6.</td><td>Ескерткіштің орналасқан жерінің географиялық координаттары
Географические координаты месторасположения памятника</td><td colspan="5"></td></tr>
<tr><td rowspan="3">7.</td><td rowspan="3">*Тарихи мәліметтер:
*Историческиесведения:</td><td colspan="5">*Негізгі библиография, мұрағаттық түпнұсқалар:
*Основная библиография, архивные источники:</td></tr>
<tr><td colspan="5">а) ескерткіштің бастапқы келбетін өзгерткен қайта құрулар мен жойылулар:
а) перестройки и утраты, изменившие первоначальный облик памятника:</td></tr>
<tr><td colspan="5">б) ғылыми-қалпына келтіру жұмыстары (жалпы сипаттамасы,</td></tr>
</table>

		уақыты, авторы, құжаттаманы сақтау орны): б) научно-реставрационные работы (общая характеристика, время, автор, местохранения документации):
		в) Ескерткіште жүргізілген археологиялық зерттеулер туралы мәліметтер (жалпы сипаттамасы, уақыты, жоба авторы, құжаттаманы сақтау орны): в) сведения о проведенных на памятнике археологических исследований (общая характеристика, время, автор проекта, местохранения документации):
8.	**Ескерткіштің сипаттамасы:** XX ғ. басында салынған. Автор-сәулетші Б. Сатбаев. Бір қабатты, төбесі қаңылтырмен жабылған. Жер тағаны жоқ. Су ағар трубалары шіріп кеткендіктен, қабырғаларына су тиіп бүліне бастаған. **Описание памятника:** Построено в начале XX в. Автор-архитектор Б. Сатбаев. Одноэтажное, крыша - кровельная жесть. Фундамент отсутствует. Водостоки полностью вышли из строя, вследствие чего стены начали разрушаться от дождя.	
	Қосымша Приложение	

		Жоспар План 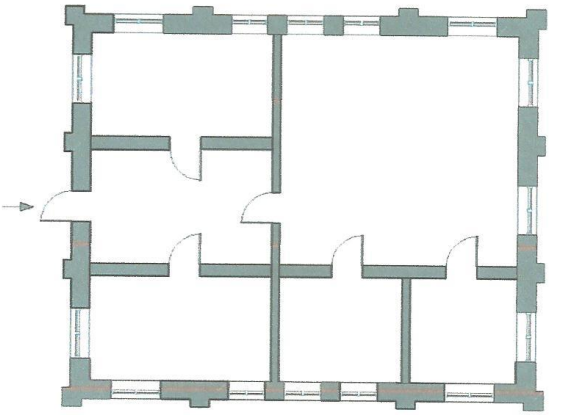 Масштаб 1:100 Жалпы көрінісінің суреті + Фото общеговида + Бас жоспар - Генеральный план - Өлшемдер - Обмеры - Қорғау аймағының схемалық жоспары - Схематический план охранной зоны -

9.	Техникалық жай-күйі: Техническоесостояние:	жақсы хорошее	қанағаттанарлық удовлетворительное	қанағаттанарлықсыз неудовлетворительное	авариялық аварийное
				+	
10.	Техникалық жай-күйіне сипаттама:қанағаттанарлықсыз Характеристикатехническогосостояния:неудовлетворительное				
	а) қорғау аймағы мен құрылысты реттеу аймағының шекарасы: а) границы охранной зоны и зоны регулирования застройки:				
	б) меншік түрі: б) вид собственности:				

	в) қорғау міндеттемесінің берілген күні және нөмірі в) дата выдачи и номер охранного обязательства							
11.	*Қазіргі кездегі пайдалану сипаты *Характер современногоиспользования	Бастапқы белгілеу бойынша По первоначальному назначению	Ғылыми Научное	Білім беру Образовательное	Тәрбиелік воспитательное	Туристік Туристское	Ақпараттық Информационное	Қолданылмайды Не используется
		+						
12.	*Паспорттың толтырылған күні: *Дата составленияпаспорта:	2020 жыл "27" 07 "27" 07 2020 год.						

Құрастырушы: Оралбай Е.Қ. **Мөрдің орны**

Составитель: Оралбай Е.Қ. **Место печати**

Облыстың (республикалық маңызы бар қала, астана) жергілікті атқарушы органының өкілі:**ШҚО мәдениет, архивтер және құжаттама басқармасының «Тарихи-мәдени мұраны қорғау жөніндегі Шығыс-Қазақстан облыстық мекемесі» КММ**

Представитель местного исполнительного органа области (города республиканского значения, столицы): **КГУ «Восточно-Казахстанское областное учреждение по охране историко-культурного наследия» управления культуры, архивов и документации ВКО**

Директор _____ **Т.Сулейменов**

(тегі, аты-жөнінің бірінші әріптері, қызметі, қолы)
(фамилия, инициалы, должность, подпись)

Тарихи-мәдени мұра объектісін есепке алу карточкасы
Учетная карточка объекта историко-культурного наследия

Алғашқы деректер Первичные сведения		
1.	Объектінің атауы Наименованиеобъекта	**Көпес Ғабдырасылдың үйі, сәулетші Б. Сәтбаев Габдурасыла, купца, дом, архитектор Б. Сатбаев**
2.	Типологиялық тиістілігі Типологическая принадлежность	Қала құрылысы және сәулет Градостроительства и архитектуры
3.	Объектінің хронологиясы Хронология объекта	XIX ғасырдың соңы конец XIX века
4.	Техникалық жай-күйіне толық сипаттама Подробнаяхарактеристика технического состояния	Қанағаттанарлықсыз. Сыртқы келбеті жөндеу және қалпына келтіру жұмыстарын қажет етеді. Неудовлетворительное. Внешний вид требует ремонта и дополнительных реставрационных работ.

Жалпы көрінісінің суреті (қосымша) -
Фото общего вида (приложение)

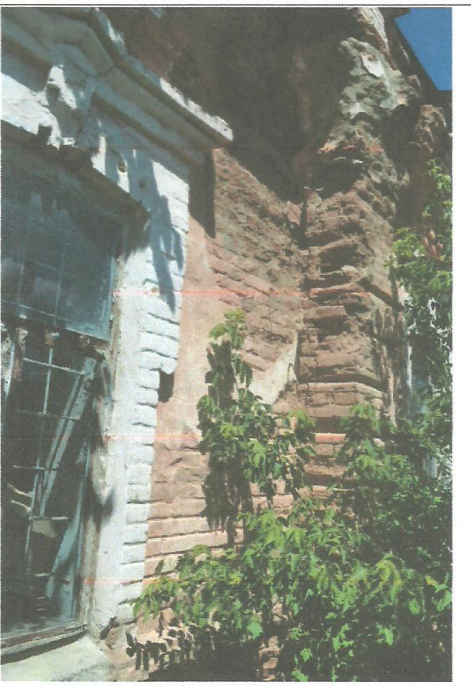

Карточканың жасалған күні Дата составления карточки	2020 жыл "27" 07 "27" 07 2020
Құрастырушы (тегі инициалдарымен, лауазымы)	Е.Қ. Оралбай Мөрдің орны
Составитель (фамилия с инициалами, должность)	Е.К. Оралбай место печати

Директор
ТОО «Казархеология» **Ж. Смаилов**